

■ **Тетяна Болгар**
Tetiana Bolhar

Кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та банківської справи Кременчуцького інституту Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля
Ph.D. (Economics), Associate Professor, Head of the Banking and Finance Department of the Kremenchuk Institute of the Alfred Nobel Dnipropetrovsk University
E-mail: t.bolgar@mail.ru

Особливості державного та внутрішньобанківського регулювання проблемних кредитів в Україні

Peculiarities of the government and intra-bank regulation of distressed loans in Ukraine

У статті розглянуто особливості державного та внутрішньобанківського регулювання проблемних банківських кредитів. Проаналізовано існуючу класифікацію банківських активів за рівнем їхньої якості, запропоновано підхід до класифікації проблемних кредитів із позиції регулювання. Визначено суб'єкти фінансових та суспільних відносин, котрі впливають на рівень проблемних кредитів держави. Визначено підходи до вдосконалення методів регулювання проблемних кредитів як на рівні держави, так і на рівні банку.

The article considers peculiarities of the government and intra-bank regulation of distressed loans. Having analyzed the existing structure of bank assets by their quality, the author proposed the approach to distressed loans classification from the position of regulation. The article determines subjects of financial and social relations that have an impact on the level of distressed loans in the country and gives approaches to the improvement of methods for distressed loans regulation by both the government and a bank.

Ключові слова: державне та внутрішньобанківське регулювання, колекторська діяльність, методи регулювання, нормативні документи, проблемні кредити, регуляторні заходи.

Key words: government and intrabank regulation, debt collection activity, regulation methods, normative documents, distressed loans, regulatory measures.

Кредитний ризик завжди був і залишається одним із найбільш значущих для банків, а поява проблемних кредитів у банку – наслідки реалізації такого ризику. Проблемні кредити є одним із найсерйозніших дестабілізуючих факторів як для окремого банку, так і для банківської системи України в цілому. З метою аналізу даної проблеми проведемо дослідження особливостей державного та внутрішньобанківського регулювання проблемних кредитів в Україні.

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКУ З ПОЗИЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ

Перш ніж переходити безпосередньо до дослідження особливостей державного та внутрішньобанківського регулювання проблемних кредитів в Україні зауважимо, що досі

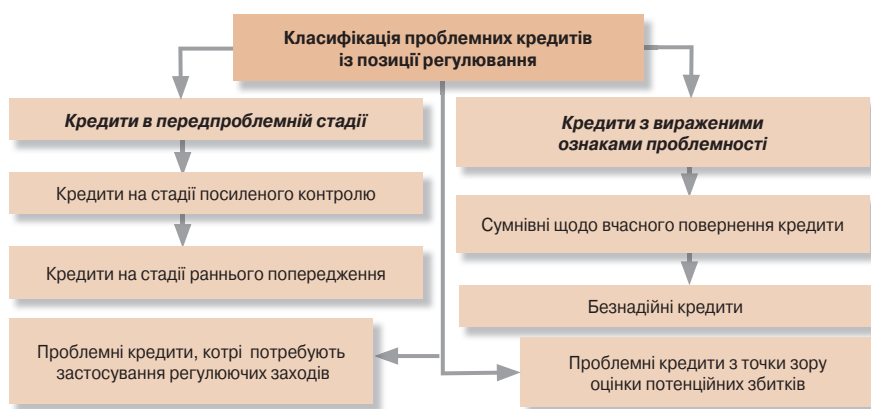
немає єдиного підходу до класифікації активів за рівнем їхньої якості. Отже, для управління проблемними активами треба чітко усвідомлювати, які з них належать до цієї категорії, а які – ні.

Як правило, активи, надані фінансові зобов'язання класифікуються за такими категоріями якості: I (найвища) – характеризується відсутністю ризику або ж він мінімальний; II – помірний ризик; III – значний ризик; IV – високий ризик; V – реалізований ризик. Заборгованість за активами, наданими фінансовими зобов'язаннями, віднесеними до найнижчої (п'ятої) категорії, є безнадійною [1].

Для успішного управління власною діяльністю банківські установи мають розуміти, до якого виду проблемних активів варто застосовувати ті чи інші регуляторні заходи та нормативні документи. До кожної окремої категорії

проблемних кредитних договорів банківська установа-кредитор повинна вживати індивідуальних заходів, покликаних врегулювати проблему невиконання договірних зобов'язань із будь-яких причин. Необхідність розмежування підходів до управління проблемними портфелями різних категорій регламентує і Національний банк України, який своїми регуляторними документами встановлює порядок стягнення боргів за окремими категоріями кредитних договорів (сумнівних до повернення, безнадійних тощо). НБУ для визначення основних індикаторів фінансової стійкості в статистичному бюлетені запроваджує поняття “недіючі кредити”, до яких до кінця 2007 року включалися кредити під контролем, субстандартні, сумнівні та безнадійні, а з 2008 року включаються лише сумнівні та безнадійні кредити [2].

Схема 1. Класифікація проблемних кредитів із позиції регулювання

Обсяг проблемних кредитів у кредитному портфелі банку є головним показником його якості, проте тут постає проблема його адекватної кількісної оцінки. Оскільки визначення, яке використовується НБУ, включає лише “прострочену” частину кредитів і не враховує реструктуризовані та пролонговані кредити, то реальний обсяг проблемних кредитів значно більший. Дані про сукупний проблемний кредитний портфель банків України можна отримати лише за допомогою експертних оцінок.

Міжнародне рейтингове агентство Фітч Рейтинг (Fitch Ratings) вважає, що поки що українським банкам не вдалося досягти помітного прогресу в скороченні обсягів проблемних кредитів, частка яких у портфелі банків становить 45–50%. А наприклад, агентство Стендад енд Пулз (Standard & Poor’s) оцінює обсяг проблемних кредитів у близько 40% сукупних кредитів банківської системи України [3].

Ми пропонуємо підхід до класифікації проблемних кредитів саме з позиції регулювання (див. схему 1).

Кредити в передпроблемній стадії включають заборгованість, котра є потенційно проблемною (кредити на стадії посиленого контролю), або яка з високою ймовірністю стане проблемною в короткостроковому періоді, проте все ще може супроводжуватися як неproblemна (кредити на стадії раннього попередження) [4].

Кредити з вираженими ознаками проблемності включають сумнівні щодо вчасного повернення позики (клієнт допустив порушення умов кредитного договору, умов збереження і розміру забезпечення, умов із підтримки фінансового стану тощо) та безнадійні кредити (заборгованість позичальників, за якими визнано дефолт відповід-

но до внутрішніх положень банку). Для кожної категорії проблемних кредитів слід розробити критерії ідентифікації, на які повинен орієнтуватися банк. Наведену класифікацію проблемних кредитів, на нашу думку, доречно використовувати при формуванні та обґрунтуванні комплексу необхідних регулюючих заходів.

ВПЛИВ СУБ’ЄКТІВ ФІНАНСОВИХ ТА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН НА РІВЕНЬ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ ДЕРЖАВИ

Головним завданням банківської системи України в посткризовий період є налагодження управління проблемними активами та їхня мінімізація. Одним із основних факторів, котрий гальмує зростання обсягів кредитних портфелів банків, є недосконала система управління ризиками. В свою чергу, неконтрольоване збільшення обсягів проблемних активів у кредитних портфелях комерційних банків може призвести до скорочення кредитної діяльності.

На рівень проблемної заборгованості банківських установ мають змо-

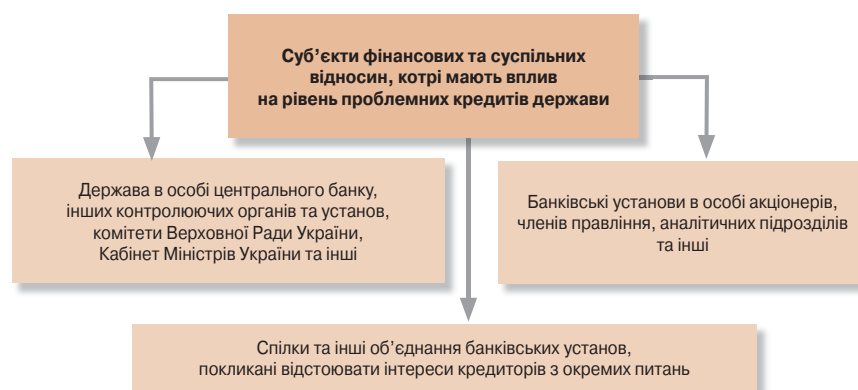
гу впливати держава, безпосередньо банк-кредитор, а також різного роду об’єднання кредитних установ (див. схему 2). Зазначені суб’єкти можуть брати пряму чи опосередковану (через своїх представників) участь у розробці регламентуючих документів, спрямованих на регулювання проблемних активів банківських установ держави.

Визначимо, за допомогою яких важелів кожен із наведених суб’єктів може впливати на процеси, котрі відбуваються у сфері кредитування та безпосередньо стосуються проблемних кредитів банківських установ країни. Вважаємо, що доречно буде проаналізувати досвід економічно розвинутих країн, котрі мають свою історію банківського бізнесу, а також постійно вдосконалюваний механізм протидії неясним активам.

Більшість таких країн, усвідомлюючи загрозу накопичення проблемних банківських активів, уже не один рік розробляють різноманітні підходи щодо вирішення цього питання, вливаючи мільярди власних та залучених коштів у рефінансування системоутворюючих банків, а також створюючи санаційні банки, резервні та страхові фонди з метою викупу “токсичних активів” і запобігання масовим банкрутствам на ринку [5].

Одним із можливих варіантів вирішення проблеми “токсичних” активів банківської системи є створення “поганий банк” банку. Термін “поганий банк” уперше з’явився у практиці в 1988 році, коли американський Меллон Банк перемістив свої “погані” позики у сфері енергетики та нерухомості в Грант Стріт Нешенел Бенк (GSNB), продовжуючи здійснювати прибуткову діяльність. До речі, цей банк було ліквідовано протягом семи років без необхідності до-

Схема 2. Суб’єкти фінансових та суспільних відносин, котрі мають вплив на рівень проблемних кредитів держави

даткових капіталовкладень [6].

Найуспішнішим досвідом створення державного “поганого” банку є приклад шведів. Для подолання масштабної банківської кризи восени 1992 року вони створили спеціалізовану державну установу – Секурум (Securum), котра викупувала проблемні банківські активи і брала на себе подальшу турботу про них. Головним її завданням було поновлення кредитування. Розподіл банків на “хороші” і “погані” давав змогу повернути другі до нормальної діяльності, щоб потім уряд міг їх продати, виручивши значні кошти. Завдання Секурум полягало в тому, щоб віддати платникам податків якомога більше грошей із прийнятих нею в Нордбанкен (Nordbanken) проблемних банківських активів на суму понад 12 млрд. доларів США, куплених із дисконтом. Нордбанкен провів реструктуризацію і до 1995 року став одним із найприбутковіших банків Швеції. Секурум до 1994 року рефінансував більшість “поганих” активів, а в 1997 році припинив діяльність. Характерною ознакою шведської моделі є наявність незалежної ради з оцінки активів, котра забезпечує прозорість цього процесу. За підрахунками економіста Е.Ергунгора, шведському “поганому” банку вдалося повернути близько третини вартості “токсичних” активів.

У Німеччині для швидкого подолання наслідків фінансової кризи 2008–2009 рр. впровадили модель полегшеного варіанта “поганого” банку (bad bank light), за якою держава скуповує високоризикові активи, а банки відшкодовують можливі збитки в довгостроковій перспективі. Як вважають німецькі експерти, полегшений варіант “поганого” банку – кращий, ніж просто “поганий” банк, оскільки державі не потрібно проводити термінові ресурсні вливання, щоб забезпечити ліквідність банку, натомість 40–50 років вона одержує частину банківського прибутку як компенсацію [7].

Варто зазначити, що Україна також розробляє нормативну базу зі створення “поганого” (санацийного) банку. У липні 2009 року прийнято зміни до Закону “Про банки і банківську діяльність”, одним із нововведень якого є стаття про санацийний банк. Згідно з цією статтею Кабінет Міністрів України за поданням Національного банку України, узгодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності, має право створити

санацийний банк, який не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Основним завданням санацийного банку є захист інтересів вкладників (кредиторів) банків. Але на практиці санацийний банк не створюється. Зволікання з його створенням, на нашу думку, в подальшому призведе до збільшення витрат коштів.

Про це свідчить порівняльний досвід Швеції та Чилі. Так, якщо рівень прострочення загального кредитного портфеля в Швеції в 1991 році – в розпал національної банківської кризи – становив близько 12%, а загальні фінансові витрати на вирішення цієї проблеми не перевищили 5%, то у Чилі, де уряд зволікав зі створенням “поганого” банку, за прострочення в 25% фіскальні витрати на вирішення проблеми “поганих” боргів сягнули близько 43–44% [7].

Деякі українські фахівці негативно ставляться до переведення непрацюючих активів до санацийного банку, тому що це обтяжуватиме державний бюджет та платників податків і водночас поставить під загрозу захист прав вкладників, посилить невдові до державної політики, спричинить невдоволення в суспільстві. Справді, спроба вирішити проблеми непрацюючих активів за допомогою санацийного банку може знівелювати зусилля щодо запровадження ефективного механізму роботи з нежиттєздатними банками в Україні, а також призвести до значних втрат державного бюджету. Тому фахівці пропонують вирішувати проблему непрацюючих активів не за допомогою санацийного банку, а

через компанії управління активами, котрі можуть створюватися за рахунок як державних, так і приватних коштів [8].

Цікавим у цьому плані є досвід Казахстану, в якому за ініціативою Міністерства фінансів у 2008 році засновано Фонд стресових активів для поліпшення якості кредитного портфеля казахських банків. Фонд викупує сумнівні кредити банків і управляє ними. Придбавають їх за балансовою вартістю, в якій враховується обсяг створених резервів з урахуванням дисконту. Викуп сумнівних кредитів дає змогу вивести з активів банків низьколіквідні активи і змушує їх визнавати свої збитки [9].

Значно поширена практика викупу “поганих” кредитів банків із кредитним портфелем незадовільної якості державними компаніями управління активами в Китаї. Для стабілізації своїх провідних банків уряд КНР через державні компанії управління активами інвестує в них значні суми коштів, доки банки не стануть привабливими для приватних інвесторів. Проте за такої схеми проблемні банки не набувають навичок управління “поганими” кредитами, оскільки передають їх до компанії з управління активами.

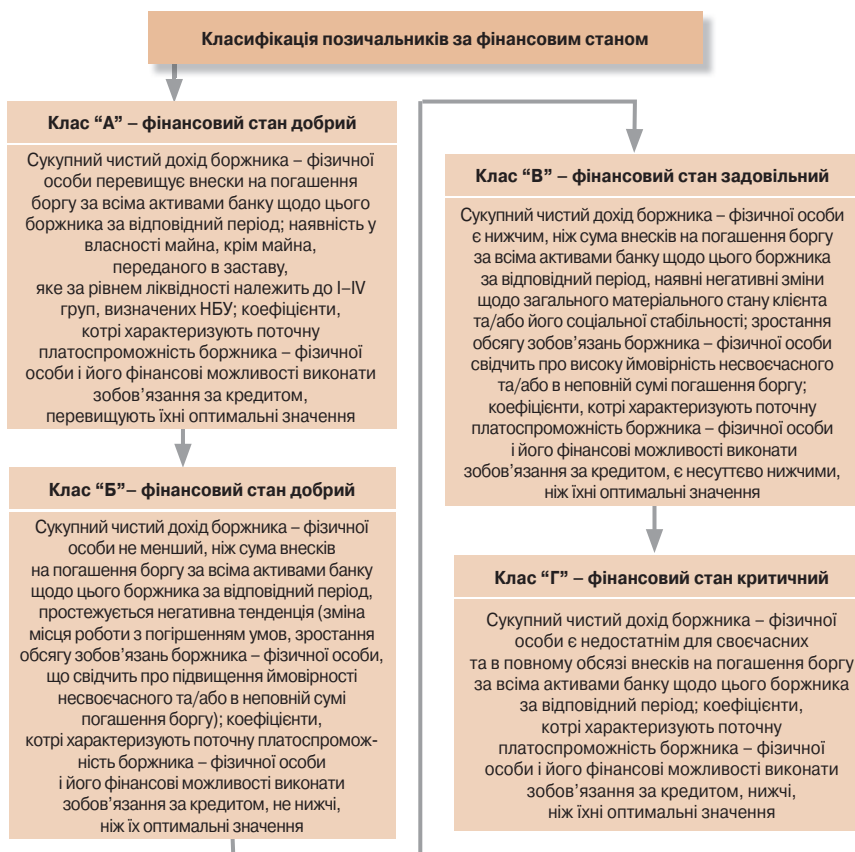
МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ

Головним регулятором кредитних відносин в Україні є держава, яка через Кабінет Міністрів та Національний банк дає визначення проблем-

Схема 3. **Методи управління проблемними боргами, котрі застосовуються суб'єктами банківського бізнесу України**

Схема 4. Класифікація позичальників за фінансовим станом

ним кредитам, регламентує порядок протидії їм, а також надає необхідні рекомендації як банкам-кредиторам, так і позичальникам, котрі потрапили в складне становище.

Функціонування компаній із управління проблемними активами можливе не лише за рахунок державних коштів, а й із залученням приватних. Так, у березні 2009 року Міністерство фінансів США оприлюднило програму з очищення банківських балансів від проблемних кредитних активів (Public – Private Investment Program), згідно з якою в банків купують проблемні кредити і цінні папери, пов'язані з іпотечним ринком. Банки продають пули таких активів приватно-державним фондам, які залучають інвесторів [7].

Однак на нинішньому етапі розвитку банківського бізнесу України функціонування подібних інститутів є лише перспективою. Нині банківські установи держави повинні застосовувати як внутрішньобанківські, так і зовнішні методи управління проблемними активами.

На схемі 3 пропонуємо розглянути методи, котрі практикують різного роду суб'єкти банківського бізнесу для регулювання процесів управління проблемними кредитами.

Для поліпшення якості кредитного портфеля комерційних банків Національним банком України прийнято ряд нормативних документів. Нині згідно з Положенням “Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями”, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23, є така класифікація позичальників, котра відображає можливість клієнта виконувати боргові зобов'язання (див. схему 4).

Збір інформації щодо потенційних позичальників, її верифікація та аналіз відповідності кредиту, який має намір отримати клієнт, а також кредитній політиці банку – це обов'язкові умови, покликані формувати кредитний портфель банківської установи на прийнятному, оптимальному, якісному рівні.

Постановою Правління Національного банку України від 06.08.2009 р. № 461 схвалено “Рекомендації щодо роботи банків з позичальниками – фізичними особами, які мають заборгованість за споживчими кредитами та потрапили в скрутне фінансове становище”. Цей документ ґрунтується на

підставі статей 7, 15 Закону України “Про Національний банк України” та статей 49, 55, 60 – 62, 66 Закону України “Про банки і банківську діяльність” з урахуванням відповідного досвіду наглядових органів європейських країн, а також за умов дотримання законодавства щодо захисту прав споживачів.

Національний банк України зазначає, що дотримання банками цих Рекомендацій сприятиме мінімізації ризиків банківської діяльності (зокрема кредитного, ліквідності, юридичного, репутації), поліпшенню стану довіри до банків шляхом створення прийнятних умов для забезпечення виконання позичальниками – фізичними особами взятих на себе зобов'язань за споживчими кредитами (кредити на поточні потреби, іпотечні кредити та інші).

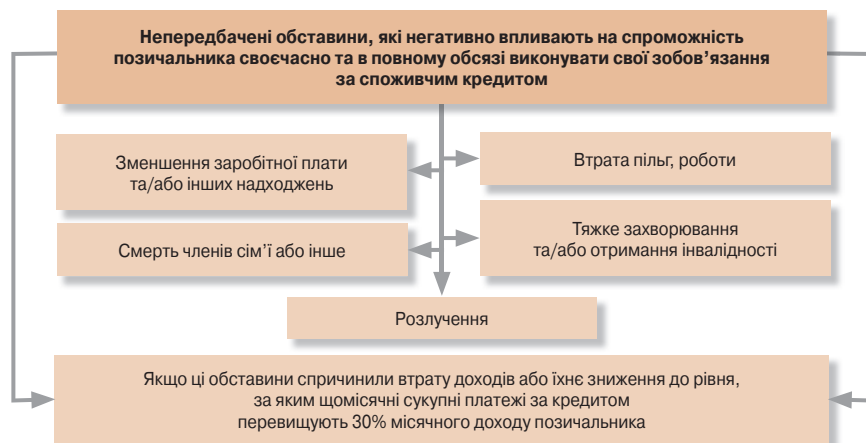
Зазначені Рекомендації слід враховувати під час роботи з позичальниками – фізичними особами, які потрапили в скрутне фінансове становище внаслідок настання непередбачених обставин, котрі негативно вплинули на їхню здатність забезпечувати своєчасне та в повному обсязі виконання своїх зобов'язань за споживчими кредитами. Перелік таких обставин відображено на схемі 5.

У разі виникнення гострої необхідності щодо регулювання якості кредитних портфелів банківських установ держава в особі Національного банку України рекомендує банкам-кредиторам вживати заходи, спрямовані на створення прийнятних умов для забезпечення виконання позичальником узятих на себе зобов'язань за споживчим кредитом, а саме:

- підтримувати зв'язок із позичальником у зручний для нього час і спосіб (зустрічі, листування, телефон, факс тощо);

- надавати позичальнику повну і доступну інформацію щодо загального розміру його заборгованості, включаючи всі платежі, передбачені умовами кредитного договору, та поінформувати позичальника про заходи, котрі можуть бути застосовані банком у разі невиконання позичальником умов кредитного договору, в тому числі повідомити, що неналежне виконання умов кредитного договору може негативно вплинути на кредитну історію позичальника і в майбутньому призвести до погіршення доступу до кредитів;

Схема 5. Непередбачені обставини, які негативно впливають на спроможність позичальника виконувати зобов'язання за кредитом

– обговорити з позичальником усі обставини його скрутного фінансового становища та надати безкоштовні консультації щодо можливих шляхів забезпечення погашення заборгованості;

– пояснити позичальнику розуміння банком його фінансових проблем та необхідність спільними зусиллями знайти прийнятне для обох сторін рішення щодо забезпечення повернення позичальником заборгованості;

– у разі досягнення домовленостей між банком та позичальником щодо реструктуризації та/або зміни валюти заборгованості позичальника розробити разом із ним прийнятну як для позичальника, так і для банку програму погашення заборгованості.

Без сумніву, серйозні проблеми банківських установ, які працюють в Україні, виникають саме через неякісний менеджмент. Наслідки цього можуть бути вкрай негативними як для економічної стабільності банків, так і для загальних рейтингових показників.

У кризовому стані в банківській

установі для стабілізації її життєздатності слід запроваджувати тимчасову адміністрацію. Такий захід, безумовно, спроможний на високому рівні регулювати основні процеси бізнесу банку, серед яких, власне, і колекторський напрям. Вважається, що запровадження в банківській установі тимчасової адміністрації є заходом, здатним відновити платоспроможність фінансової установи. Однак варто мати на увазі, що відновлення платоспроможності банку прямо залежить від якості його кредитного портфеля: чим якісніший кредитний портфель, тим більшим є ступінь платоспроможності банківської установи.

Враховуючи викладене, акцентуємо увагу на тимчасовій адміністрації як органі, який, серед іншого, компетентний прийняти важливі й актуальні управлінські рішення, спрямовані на відновлення рівноваги на певному етапі діяльності банківської установи взагалі, а також якості кредитного портфеля зокрема.

Отже, впровадження тимчасової адміністрації – це процедура, котра застосовується Національним банком

України до банків при здійсненні банківського нагляду за особливих обставин, передбачених законодавством. На схемі 6 відображено мету використання тимчасової адміністрації в банківських установах України.

Чинним законодавством України передбачено, що рішення про призначення тимчасової адміністрації приймає Правління НБУ. Тимчасова адміністрація призначається на термін до одного року, а в разі необхідності для системоутворюючих банків термін її дії може бути подовжено ще на один рік.

МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ НА РІВНІ БАНКУ

Базуючи свою діяльність на нормативних документах Національного банку України, банківські установи-кредитори мають змогу організовувати власне управління проблемними портфелями та, відповідно, впливати на рівень своєї економічної безпеки. Отже, управління проблемними кредитами в банку (регулювання проблемного портфеля) слід розглядати на двох рівнях: превентивному – для попередження виникнення проблемних кредитів, а також на рівні регулювання для “реанімації” кредиту, який визнано проблемним (з метою зменшення збитків банку внаслідок непогашення кредиту).

Превентивне управління проблемними кредитами повинно здійснюватися в банку на постійній основі, його головною метою є своєчасне виявлення ознак погіршення фінансового стану позичальника, якості забезпечення, втрати джерел погашення позики і т. п., що в результаті може призвести до появи проблемного кредиту. Попередження появи проблемних активів у банку потребує запровадження науково обґрунтованої кредитної політики, щодо контролю за кредитними ризиками в процесі забезпечення найефективнішого розміщення кредитних ресурсів для одержання максимально можливого доходу від кредитних операцій.

Кредитна політика повинна визначати підходи до кредитування, котрі в разі ефективної їх реалізації сприятимуть попередженню появи проблемних активів, а саме: створення і впровадження системи якісної та кількісної оцінки кредитних ризиків; стандартизація кредитних продуктів, у тому числі шляхом визначення чітких процедур їх надання і методик аналізу

Схема 6. Мета використання тимчасової адміністрації в банківських установах України

потенційних позичальників з метою скорочення собівартості кредитних послуг та підвищення якості обслуговування клієнтів; гнучкість умов кредитування залежно від категорії кредитного продукту (комплексний, програмний, індивідуальний); комплексне управління кредитним ризиком, котре здійснюється структурними підрозділами банку в рамках своїх повноважень, як на стадії розгляду заявок, так і в процесі супроводу проектів; забезпечення контролю над цільовим використанням наданих позичок.

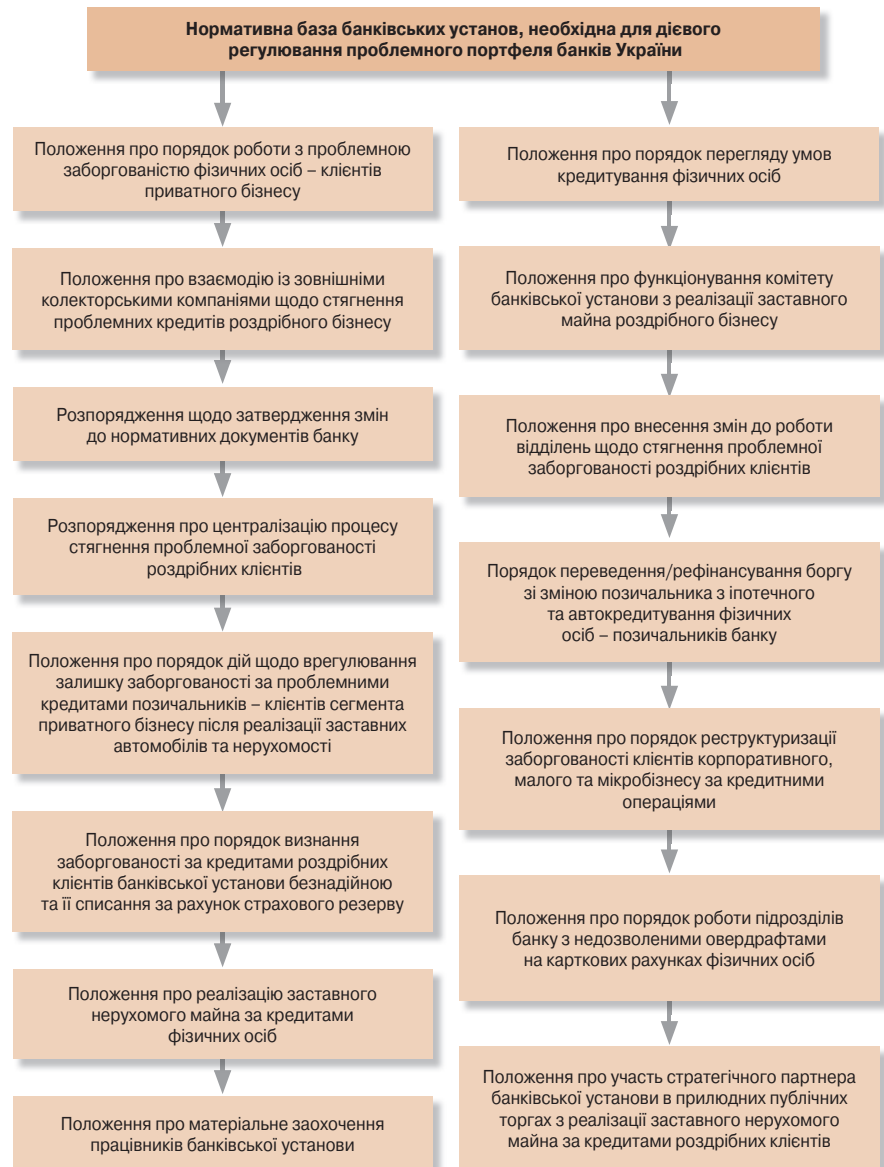
Регулюючі заходи щодо проблемних активів банк вживає у випадку ідентифікації такої позички. Вони спрямовані на відновлення платоспроможності позичальника або пошук джерел покриття збитків банку від кредитної операції.

Таким чином, можна виділити дві основні стратегії банків щодо регулювання проблемних кредитів: стратегію відновлення якості кредиту і стратегію цього ліквідації.

Основний метод відновлення проблемного кредиту – його реструктуризація, що є угодою позичальника з кредитором. Нею передбачається застосування нової схеми погашення позики, зміна строків її погашення або надання пільгового періоду в погашенні. Крім зміни умов погашення кредиту, до угоди про його реструктуризацію може бути включено такі елементи: зміна обсягу (вартості) і структури забезпечення, зміна процентної ставки за позикою, зміна валюти кредиту, конверсія кредиту і процентів за ним, списання пені і штрафних санкцій за кредитом. Така угода має відновити спроможність позичальника виконувати взяті на себе зобов'язання. Основними інструментами, якими користується банк при реструктуризації кредиту, є строки погашення, процентна ставка, валюта кредиту, забезпечення.

Крім реструктуризації, банк із метою відновлення платоспроможності позичальника може запропонувати йому санацію, котра полягає в розробці та реалізації системи заходів, які проводяться спільно банком і клієнтом для запобігання його банкрутства. Цілями, які переслідує банк, проводячи санацію, є пошук джерел погашення кредиту: внутрішніх – за рахунок оптимізації роботи позичальника або зовнішніх – за рахунок залучення додаткового капіталу, нових партнерів тощо. Санація не дасть змоги швидко відновити кредит, тож банк має ре-

Схема 7. Нормативна база внутрішніх документів регулювання проблемних кредитних портфелів банківських установ

тельно зважити необхідність її проведення та ймовірність успіху.

Якщо стратегією відновлення кредиту визнано недоцільною або вона не дала очікуваних результатів, банк застосовує методи примусового стягнення кредиту і відсотків за ним. Методами ліквідації кредиту є: реалізація застави, стягнення заборгованості за рахунок гаранта, страхове відшкодування, передача проблемних активів в управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу банку, передача або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу (SPV onshore/offshore), продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу, здійснення сек'юритизації активів та інші

методи [12], а також юридичне стягнення кредиту – комплекс заходів щодо примусового стягнення заборгованості. У разі неможливості повернення проблемного кредиту банк може використати сформований резерв для списання (відшкодування) боргу за кредитом, який віднесено до V (найнижчої/безнадійної) категорії якості в порядку, встановленому Національним банком України [1].

Використовуючи рекомендації НБУ в своїй діяльності, банки впроваджують їх у власні внутрішньо-банківські положення з описом процедур щодо роботи з позичальниками та застосовують на постійній основі. На схемі 7 нами наведено приклади таких внутрішніх документів банківських установ.

Нормативні документи банківської установи мають вибиратися для застосування представниками внутрішнього колекшену за умов негайного обрання стратегії повернення боргу відповідно до стадії прострочення чи природи проблеми.

Банки з метою повернення позичальником заборгованості можуть звернутися за послугами до третіх осіб – суб'єктів господарювання та укласти відповідні договори. Важливим фактором під час встановлення таких взаємовідносин має бути бездоганна ділова репутація таких суб'єктів господарювання та їхніх керівників, що дасть банку можливість зробити висновок про їхні професійні та управлінські здібності, порядність і відповідність їхньої діяльності вимогам закону. Критерії бездоганної ділової репутації суб'єктів господарювання та їхніх керівників визначаються банком у внутрішньобанківських положеннях щодо роботи з позичальниками, які потрапили в скрутне фінансове становище.

Зазначене вище свідчить про те, що банківським установам із метою ґрунтовного та дієвого регулювання власного проблемного портфеля необхідно мати досконалу нормативну базу, а також високопрофесійний керівний апарат. Важливу роль в управлінні портфелем проблемних кредитів відіграє допоміжна документальна база кожного банку, що ґрунтується на його внутрішніх положеннях, а також на нормах чинного законодавства.

ВИСНОВКИ

Дослідження засвідчило, що держава в особі Національного банку України прагне до якісного та ретельного регулювання питань банківського колекшену. Завдяки нормативним документам НБУ банківські установи, котрі кредитують роздрібних позичальників, мають змогу оперативніше та результативніше повертати різного роду проблемні борги.

Значний внесок у вирішення складних питань щодо врегулювання проблемних кредитів банківських установ відіграють також такі колегіальні утворення, як Комітет банківського та фінансового права Асоціації правників України, а також Асоціації фінансових установ.

За умов активної співпраці з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, зазначені організації активно та плідно вивча-

ють правові аспекти ринку проблемних кредитів, правові та податкові питання продажу таких кредитів, факторинг як спосіб управління ними.

На переконання правників, питання проблемних банківських активів та їхні загрози для стабільності банківської системи держави не є суто українською проблемою, адже вона торкнулася в період фінансової кризи практично всіх країн світу.

Отже, практика внутрішньобанківської колекторської діяльності, котра склалася в Україні протягом 2009–2013 рр., засвідчила необхідність гармонізації діючого спеціального фінансового законодавства до норм чинного цивільного права України з урахуванням міжнародного досвіду та підходів до вирішення цього питання. Нині в Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, створено робочу групу з підготовки змін і доповнень до Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг” і деяких нормативно-правових актів Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

Вважаємо, що в Україні найближчим часом активізуватиметься діяльність незалежних професійних учасників ринку, котрі займаються стягненням проблемних боргів, проте повне перекладання функцій з їх стягнення на посередників недоцільне.

Отже, банкам власними зусиллями потрібно регулювати проблемну заборгованість як застосовуючи превентивні заходи, так і активізуючи роботу з поліпшення сформованого кредитного портфеля. Крім того, стягненню проблемної заборгованості має сприяти подальший розвиток незалежних професійних учасників ринку, котрі займаються стягненням проблемних боргів. □

Література

1. *Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 “Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями”*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
2. *Сайт Національного банку України. Статистичний бюлетень банків*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/files/stat.pdf>.
3. *Сайт економічних новини*. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net>. Назва з екрана.

4. *Крухмаль О. В. Розвиток методичних підходів до управління проблемними кредитами / О. В. Крухмаль, О. А. Криклій // Укн.: Теоретико-методологічні засади прискорення процесів соціально-економічного розвитку регіону: Колективна монографія / За заг. ред. П. І. Сокурєнка. – Кременчук: ПП Щербатих. – 2013. – С. 308–319. – (Ukrainian source).*

5. *Комітет з банківського та фінансового права провів засідання з обговорення ринку проблемних кредитів*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uba.ua/ukr/news/2436/>. Назва з екрана.

6. *Elliot, D. J. “Bad bank”, “Nationalization”, “Guaranteeing Toxic Assets”. Choosing among the options*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.brooking.edu/~media/Files/rc/paper/2009/0129_banks_elliott/0129_banks_elliott.pdf.

7. *Барановський О. Проблемні банки: виявлення й лікування / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 11. – С. 18–31. – (Ukrainian source).*

8. *Крилова В. Санаційний банк як механізм роботи з нежиттєздатними банками / В. Крилова, М. Ніконова // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 9. – С. 26–28. – (Ukrainian source).*

9. *Мищенко В., Крилова В., Ніконова М. Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 5. – С. 12–17. – (Ukrainian source).*

10. *Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2122-12.*

11. *Про систему гарантування вкладів фізичних осіб / Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.*

12. *Осадчий І. Шляхи вдосконалення роботи з проблемними активами банків України / І. Осадчий // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 11. – С. 11–16. – (Ukrainian source).*